

MISCEL·LÀNIA

*Ideologia,
topònims i
llinatges*

Antoni Mas Forners

Mayurqa
(2000), 26:
123-143

IDEOLOGIA, TOPONIMS I LLINATGES

Algunes consideracions sobre l'ús de la Toponomàstica i de l'etimologia com a font per a l'estudi de l'origen dels «repobladors»¹ de Mallorca (segles XIII i XIV)

Antoni Mas i Forners

RESUMEN: En este artículo se establecen algunas consideraciones de tipo metodológico sobre el uso de estas fuentes para determinar el origen de los «repobladores» mallorquines (y, en general, de la corona catalanoaragonesa) durante los siglos XIII y XIV.

ABSTRACT: In this article you will find some aspects about the use of these sources to determinate the origin of the mallorcan «repopulators» (and, in general, the «repopulators» of all the Catalan-aragonese Crown) during the XIII and XIV centuries.

En absència de fonts que identifiquin directament l'origen dels colons (o «repobladors») medievals, la historiografia ibèrica s'ha vist forçada a recórrer a mètodes d'identificació basats en la toponomàstica i, en menor mesura, en l'etimologia dels llinatges. En aquells casos —de fet, la immensa majoria— en què no es coneix quina era la localitat o regió de procedència dels immigrants, el mètode més fiable per inferir-lo, el constitueix la identificació dels llinatges toponímics (topònims convertits en cognoms) que portaven una fracció relativament àmplia dels colons amb els indrets als quals semblen remetre aquests llinatges, i considerar que la proporció que resulti d'aquest càlcul es pot considerar indicativa de l'origen de la resta de la població. L'etimologia dels llinatges no sol emprar-se per establir l'origen dels colons, sinó per a altres finalitats, com són estudiar les possibles pervivències —onomàstiques, almanco— de les societats conquerides. Així,

¹ Som del parer que fets com la conquesta de Mayurqa, la destrucció de la societat *mayurquina* i la creació, a partir de 1230, d'una societat que reproduceix l'articulació bàsica de la conqueridora no es poden considerar part de cap *reconquesta* o *reconquista*, sinó que han de ser considerats un episodi més del procés de conquesta i colonització d'al-Andalus per les societats feudals de la península Ibèrica. Per tant, i en coherència amb l'anterior, pens que el procés d'ocupació de Mallorca per colons cristians no pot ser qualificat tampoc de repoblació, sinó que cal parlar —com ho fa Josep Torró referint-se al mateix fenomen en el cas valencià— d'immigració colonial (TORRO, J. *El naixement d'una colònia. Dominació i resistència a la frontera valenciana (1238-1276)*, València, 1999). De la mateixa manera, si un hom accepta l'argumentació abans exposada, caldrà evitar l'ús del terme «repoblador» i substituir-lo pel de colon o, si se'n prefereix un de més neutre, pel d'immigrant. Així i tot, atès que el gruix de la historiografia i la pràctica totalitat de filòlegs mallorquins continuen utilitzant el terme «repoblació» o, també, «procés repoblador» —que jo mateix també he fet servir—, en aquest text sovint acompanyaré el terme immigració colonial del terme «repoblació», però sempre tenint en compte els arguments abans exposats, d'aquí l'ús de les cometes.

l'etimologia semítica de llinatges existents en les societats cristianes nascudes com a conseqüència de la colonització d'al-Andalus, ha permès plantejar la possibilitat que les persones que els portaven podrien ser d'origen musulmà o hebreu.

Tant un mètode com l'altre presenten limitacions significatives i, com es podrà comprovar més envant, el risc de ser objecte de manipulacions que responen a determinats posicionaments ideològics. La finalitat d'aquest treball és, tenint sempre en compte els aspectes suara esmentats, investigar sobre la utilitat —o més ben dit, l'exactitud— d'aquests mètodes com a font per conèixer l'origen dels colons i dels pobladors mallorquins dels segles XIII i XIV. Amb aquest objectiu he dividit el treball en dos apartats, centrats cada un en un aspecte diferent; l'un, referit a la societat colonitzadora —la validesa de la toponomàstica per conèixer la procedència dels immigrants—, l'altre, a la colonitzada —les possibles petjades de la població andalusina, suposadament manifestades en l'onomàstica. Al primer d'aquests apartats, he aplicat l'anàlisi toponomàstica per estudiar una mostra, relativament àmplia, de llinatges d'immigrants establerts a Mallorca en la primera meitat del segle XIV, dels quals —com era habitual a la documentació mallorquina d'aquestes dècades— s'indica de manera expressa quina era la localitat, la diòcesi o la regió d'on procedien. Aqueix procediment ens permetrà contrastar, en el cas dels immigrants amb cognoms toponímics, quin era el grau de coincidència entre les poblacions i contrades que indiquen els cognoms i les localitats o regions reals de procedència dels immigrants. Al segon apartat, he intentat indagar, amb més o manco èxit, sobre les pervivències onomàstiques d'època andalusina en la societat del regne de Mallorca, la cronologia i el procés de formació de llinatges mallorquins consistents en topònims araboberbers i, finalment, sobre l'origen *geogràfic* d'alguns llinatges d'etimologia semítica existents a Mallorca durant els segles XIII i XIV.

1. LA TOPONOMÀSTICA COM A FONT PER ESTABLIR L'ORIGEN DELS IMMIGRANTS O «REPOBLADORS» MALLORQUINS

Tal com afirma Enric Guinot en el seu recent —i fonamental— estudi del procés «repoblador» del Regne de València, «el mecanisme tradicional per a establir l'origen dels repobladors medievals [...] ha estat identificar les persones que tenien el cognom format per un topònim, i considerar-lo com a referència del lloc on procedien».² Aquest mètode presenta, com explica el mateix autor, limitacions evidents, que es poden estendre als estudis sobre la colonització o repoblació de Mallorca. Aquestes limitacions deriven, en primer lloc, del fet que la majoria dels immigrants no portaven un cognom format per un topònim i, en segon, de la possibilitat que les persones amb un cognom toponímic residissin abans d'emigrar en una població diferent a la que indica el seu llinatge.³

A més, una recerca basada en aquest mètode referida a Mallorca ha de tenir en compte altres aspectes a l'hora d'identificar l'àrea d'origen dels immigrants: en primera, la variació de les fronteres lingüístiques del català —al segle XIII l'àrea catalanoparlant

---

² GUINOT, E. *Els fundadors del Regne de València. Repoblament, antroponímia i llengua a la València medieval*, València, 1999, I, 94.

³ GUINOT, E. *Els fundadors...*, I, 95.

d'Aragó era considerablement més àmplia que l'actual;⁴ en segona, la variació de les fronteres polítiques del Principat de Catalunya esdevinguda d'ençà del segle XIII;⁵ en tercera, la coincidència de molts de prenom, llinatges, topònims i noms de població occitans i catalans⁶ i, també, la gran importància de la immigració occitana i francesa a Catalunya i —en menor mesura— a Aragó abans de la conquesta de Mallorca i València, fet que explica que nombrosos catalans i aragonesos del segle XIII portassin com a llinatges topònims occitans;⁷ en quarta, que un estudi representatiu del «re poblament» de l'indret escollit com a mostra ha d'abastar la totalitat de la cronologia del procés

⁴ Segons Enric Guinot el català s'estenia «per tota la Ribagorça, per tota la Llitera i el Baix Cinca, incloent-hi la vila de Montsó» (GUINOT, E. *Els fundadors...*, I, 255). Aquest autor es remet a l'estudi de M. ALVAR (*El dialecto aragonés*, Madrid, 1953, 140), segons el qual «los conocedores de la región que hablamos aseguran que el catalán llegaba antes hasta el Esera y el curso inferior del Cinca. Todavía no hace tres siglos, Campo, Graus, Monzón, Albalate de Cinca eran de lengua catalana, como son ahora Zaidín y Fraga» (citat per GUINOT, E. *Els fundadors...*, I, 252-253, nota 5). Vegeu també, sobre el fenomen de la reducció de l'àrea catalanoparlant d'Aragó, NADAL, J.; PRATS, M. *Història de la Llengua catalana. Volum primer. Dels orígens al segle XV*, Barcelona, 1993 [1982], 242-250.

⁵ Sobre aquest punt, resulta especialment clarificador l'estudi de Flocel Sabaté, segons el qual «el Cinca esdevé el límit occidental de Catalunya, respectat formalment al llarg del segle XIII. Les disposicions referides a *tocius Cathalonie* afecten, com es diu el 1214, «*usque Cincam*». En els diversos assaigs de separació dinàstica de Catalunya i Aragó plantejats per Jaume I per dotar els seus fills sempre es manté la frontera entre ambdós països al Cinca, englobant «*universa Catalonia a Salsis usque ad Cincham*», segons es repeteix el 1244 o, vist des de l'altre costat, com es fa el 1251, «*a flumine de Cincha usque ad Salsas*», coincidint en els mateixos termes tant en les formulacions de 1248 com del 1253» (SABATÉ, F. *El territori de Catalunya a l'època medieval. Percepció de l'espai territorial al llarg de l'edat mitjana*, Barcelona, 1997, 292). A parer meu, resulten significatives ferm les coincidències existents entre els límits occidentals del domini lingüístic català durant l'Edat Mitjana —vegeu la nota anterior— i la frontera occidental de Catalunya durant el segle XIII. Resulta temptador plantejar-se si aquesta delimitació de Catalunya tenia en compte la geografia lingüística de la llengua catalana d'aleshores (els territoris situats entre Salses i el Cinca). Tanmateix, aquestes comarques occidentals, de vegades més relacionades administrativament amb Aragó, foren incorporades de mica en mica a aqueix regne durant els segles XIII i XIV. Vegeu un estudi de les causes i els mecanismes d'aquest procés a SABATÉ, F. *El territori...*, 281-313.

⁶ Per exemple, els Tornamira mallorquins no sembla que procedissin d'una família occitana amb aquest cognom, propietària del casal on nasqué Jaume II —tal com ha proposat Gabriel Alomar (ALOMAR, G. *Cátaros y occitanos en el reino de Mallorca*, Palma, 1978, 135-136) i creu probable Pere de Montaner (DE MONTANER, P. «Els orígens de l'aristocràcia mallorquina. Un estat de la qüestió», *Afers*, 18, València, 1994, 405-425)—, sinó de la família de cavallers dels Tornamira originaris de la plana de Vic. (OLLICH, I. «Vigatans a la conquesta de Mallorca i València (referències extretes dels testaments de Vic del segle XIII), *X Congreso de Historia de la Corona de Aragón. Jaime I y su época, Vol. I, Comunicaciones 1 y 2*, Saragossa, 137.) Així i tot, ateses les coincidències entre els prenom *Pere* i *Berenguer* entre els uns i els altres Tornamira, caldria investigar si es tracta de dues branques del mateix llinatge o, fins i tot, de la mateixa família. Sobre els prenom i cognoms occitans de l'Edat Mitjana podeu veure BERGANTON, M-F. *Lé dérivé du nom individuel au Moyen Age en Bearn et en Bigorre*, Paris, 1976; DUFFAUT, H. «Recherches historiques sur les prenom en Languedoc», *Annales du Midi*, Tom 12, 1900, 180-193; 329-354).

⁷ Així, i només per esmentar alguns llinatges freqüents a Mallorca en els segles XIII a XIV, a Catalunya en els segles XII i XIII es documenten nombroses persones originàries d'Occitània que residien en moltes localitats del Principat (entre les quals Barcelona, Lleida, Poblet, la Seu d'Urgell, Tortosa...), i que portaven —entre molts d'altres— cognoms com *Gascó*, *Guasc*, *de Montpeller*, *de Morlans*, *de Narbona* o *de Tolosa*. Vegeu aquestes referències i un extens recull de dades sobre la immigració occitana i francesa a Catalunya en els segles IX-XIII a BENET, A. «Immigració ultrapirenenca a Catalunya a l'Edat Mitjana (ss. IX-XIII)», *Actes del Congrés internacional d'Història dels Pirineus*, Tom II, Madrid, 1991, 121-142. Vegeu també BATLLE, C. «Notes sobre l'aportació francesa a la demografia de la Seu d'Urgell (1150-1358)», *Urgellia*, 4, la Seu d'Urgell, 1981, 307-334; BATLLE, C. «Els francesos a la Corona d'Aragó», *Anuario de estudios medievales* 10, Barcelona, 1980, 361-392. Resulten molt interessants les notícies contingudes a LE ROY LADURIE, E. *Montaillou, aldea occitana de 1294 a 1324*, Madrid, 1988 [1975]. Sobre la immigració occitana a Aragó vegeu els treballs citats per GUINOT, E. *Els fundadors...*,

d'immigració colonial; és a dir, des de la conquesta fins aproximadament la gran pesta de 1348)⁸ —llevat, és clar, que es pretengui estudiar-ne únicament un període.

Si retrec aquests aspectes, evidents per a qualsevol historiador interessat en el tema, és precisament perquè determinats autors han optat per ignorar-los *ideològicament*, amb la finalitat, explícita o no, de qüestionar la importància del pes demogràfic dels colons catalans, tradicionalment considerats el grup *absolutament* majoritari en la colonització (o «repoblació») de Mallorca. El perquè és ben clar: l'origen majoritàriament català dels colons mallorquins i les seves petjades en l'onomàstica⁹ han estat un dels arguments de pes en què s'han basat de forma més directa el regionalisme¹⁰ i el nacionalisme mallorquí a l'hora de reivindicar la catalanitat —«nacional»¹¹ o només «originària»¹², segons les

⁸ A hores d'ara sembla un fet ben documentat que la immigració colonial (o «repoblació») cap a Mallorca es perllongà, en forma d'un flux relativament estable, durant tota la primera meitat del segle XIV. En aquesta època, segons es desprèn dels treballs dedicats al tema, el predomini numèric dels immigrants catalans era absolut. Els immigrants documentats eren originaris en la seva gran majoria de l'orient de Catalunya, sobretot de la diòcesi de Girona. Així s'ha pogut constatar en diferents treballs, basats tant en fonts mallorquines com del Principat, on es mostra la perduració del procés migratori des de Catalunya. Vegeu, pel que fa als estudis basats en fonts mallorquines, ROTGER, M. *Historia de Pollensa*. Vol I, Palma, 1967 [1898], 16, 98; FONT, B. *Historia de Lluçmajor. Volumen primero. De la prehistoria al siglo XIV*, Mallorca, 1973. 248-250; MAS, A. «El procés repoblador a Mallorca durant la primera meitat del segle XIV. Una aportació al seu estudi». *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, Palma, Tom 50, 1994, 167-198; DEYA, M. J. «La pañería mallorquina a fines del reino privativo (1320-1343)», —en premsa. Pel que respecta als estudis basats en fonts del Principat de Catalunya, vegeu sobretot SOLDEVILA, X. «L'emigració baixempordanesa a les Illes Balears a l'edat mitjana (el cas de la plana del Baix Ter, 1290-1348)», en premsa. En el mateix sentit permeten apuntar les referències a gent resident a les Illes originària de Vic i les seves rodalies, consignades per OLLICH, I. *Camp i Ciutat a la Catalunya del segle XIII*, Vic, 1988; o les notícies, tot i que aïllades, localitzades per MALLORQUI, E. «Homes, viles i masos (Cruïlles, 1319)», CONGOST, R.; TO, L. (eds.) *Homes, masos, història. La Catalunya del nord-est (segles XI-XX)*, Barcelona, 1999, 74; com també FERNANDEZ, J. «Mercaders gironins documentats a Mallorca en la primera meitat del segle XIV», *XIII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*, Palma, 1989, 187-198.

⁹ Un dels primers autors —si no el primer— que emprà els llinatges toponímics per estudiar l'origen dels colons mallorquins del segle XIII fou Mateu Rotger a la seva *Historia de Pollensa*, publicada el 1898. Escrivia Rotger: «*Catalana fue la raza que pobló nuestra villa. La costumbre adoptada de unir el nombre de pila al del pueblo donde procedían los nuevos habitantes, si bien nos impide generalmente la genealogia de los individuos, en cambio nos da exacta noticia de la comarca que dejaban para formar el nuevo pueblo, cuyos descendientes con el tiempo habían de llevar por único apellido los nombres de la primitiva patria de sus mayores. Los apellidos de Boada, Boadella, Castelló, Fornells, Garraf, Garriga, Girona, Lobregat, Martorell, Massanet, Monistrol, Montblanc, Perelada, Reus, Sitges, Tortosa, Ullastret, que a la mitad del siglo XIII tenían los habitantes de Pollença, indican otras tantas villas, aldeas o puntos de Cataluña*» (ROTGER, M. *Historia de Pollensa*, vol. I, 1897-1898 [1995], Mallorca, 16).

¹⁰ Respecte d'això i en relació amb el tema objecte d'aquest treball cal parar esment que, ja el 1909, mossèn Antoni Maria Alcover —en el text d'una conferència significativament titulada «Què té que veure Mallorca amb Catalunya? Som catalans els mallorquins?»— escrivia que «vengueren gentes de tots els endrets de Catalunya, que s'establiren aquí i hi deixaren llurs fills, i així de generació en generació resulta la població mallorquina, de la qual som sortits tots nosaltres; i per això tots nosaltres duim encara per llinatges els noms de les poblacions catalanes d'on vengueren els nostres avantpassats. Recorreu les muntanyes i plans de Mallorca amb llurs viles i possessions i vos trobareu pertot arreu amb noms de casa i de llocs de Catalunya» (*Conferències sobre regionalisme dites pels Srs. A.M. Alcover, Benet Pons i Fàbregues, Lluís Martí Ximenis, Llorenç Riber i Miquel Ferrà al Centre Català de Mallorca*, Ciutat de Mallorca, 1909).

¹¹ Hom en pot veure una de les primeres formulacions més explícitament polítiques a l'opuscle de Pere Oliver i Domenge *La catalanitat de les Mallorques. Aplec de documents, fets històrics i proves de la catalanitat de les illes Balears*, 1916 [reedició de 1993].

¹² Així, Josep Melià, a *La nació dels mallorquins* —considerat un dels texts bàsics del nacionalisme mallorquí— afirmava que a l'Edat Mitjana «Mallorca era un poble de catalans, mestissos si així ho volem, però

preferències de cada corrent nacionalista— del poble mallorquí. Durant la dictadura franquista, en què la «nissaga» catalana de Mallorca no suposava cap «problema» polític, aquesta era reconeguda de manera clara i llampant.¹³ Significativament, no va ser fins a mitjan dècada dels setanta —coincidint amb la «transició», en què el nacionalisme tornà a ser present en la vida pública— quan la tesi d'una «repoblació» predominantment catalana de Mallorca començà a ser discutida per part de la historiografia.¹⁴

D'aquesta manera, en diferents estudis, la «repoblació» ha estat reduïda a les primeres dècades que segueixen a la conquesta; els immigrants del Rosselló i la Cerdanya han estat convertits en nadius de «*Francia Meridional*»; els originaris de l'àrea de l'actual Aragó situada entre Catalunya i el Cinca han passat a engrossir els pobladors nadius d'Aragó, i, de més a més, totes les persones amb un llinatge toponímic occità o «francès» han estat inclosos dins l'epígraf dels «*pobladores de Francia meridional*» o de «*Francia central*».

Vegem-ne alguns exemples: Gabriel Alomar, al seu estudi sobre la participació dels occitans en la conquesta i colonització de Mallorca, va incloure els rossellonesos —i, de

catalans» però que, tanmateix «a les Illes, si ens és permesa l'expressió, es va desenvolupar una mena de «criollisme»»; un «criollisme» que hauria determinat que els mallorquins adquirissin una personalitat pròpia (MELIÀ, J. *La nació dels mallorquins*, Mallorca, 1977 [1990], Mallorca, 48, 246.). Es tracta d'un plantejament molt semblant al d'Emili G. Nadal per al cas valencià (NADAL, E. G. *El País Valencià i els altres. Peripècies i avatars d'una ètnia*, València, 1972, 20-21)

¹³ Encara el 1974 Álvaro Santamaría, un dels autors que, als darrers anys, han qüestionat l'origen català absolutament majoritari dels «repobladors» escrivia que «*el predominio de los repobladores catalanes fue absoluto, pero los apellidos documentados en fuentes de los años cuarenta (entre 1240 y 1251), al tiempo que reafirman su indiscutible catalanidad, brindan la perspectiva de una Mallorca abierta a todos los cuadrantes, que seguía siendo crisis de gentes de muy varia procedencia [...] Y tal circunstancia, al unísono con otros factores condicionantes, influyó sobre los repobladores, dando peculiaridad tempranamente a su sustancial catalanidad*». Santamaría també afirmava que «*la propia pluralidad del reino de Mallorca [...] permite comprender la postura del mentado reino en la corona de Aragón, que, aunque muy celoso de su autonomía, era de signo más integrador que particularista, en el sentido de conciliar la diversidad de cada uno de los reinos con la unidad derivada del fondo cultural (Ramon Llull se definía “català de Mallorca”, y Anselm Turmeda, “de nació catalana, nascut a la ciutat de Mallorca”) y de la común vinculación a la persona del mismo rey*» (SANTAMARIA, A. «Introducción històrica». *Baleares. Tierras de España, Madrid*, 1974, 61-103; 79-80, 84).

¹⁴ Sobre això, vegeu els paràgrafs i notes següents referits a Gabriel Alomar i a Álvaro Santamaría. Evidentment no incloc dins la categoria d'historiadors els autors de certes obres que —ells mateixos— consideren d'història o «*de invitación a la crítica histórica*» i que, com a molt, no passen de pamflet; això sí, amb una notòria capacitat de fàbula. És el cas d'Antonio Roig, que va molt més enllà d'aquells que pretenen restar importància a la «repoblació» catalana. Segons Roig, els catalans, simplement, no participaren en la «repoblació» —duta a terme pels occitans— i aquesta, a més, es reduí a la ciutat de Mallorca. Tal com ell ho diu, «*los primeros colonos, no del campo mallorquín, sino de la capital, fueron del mediodía francés. Es decir, que los occitanos del ejército de Jaime I, recibida su parte del botín del saqueo de la ciudad, se aposentaron en ella, dispuestos a iniciar una nueva vida en tierras mallorquinas, mientras los de tierras catalanas, aragonesas, etc., acabada la rapiña, regresaron a sus casas. La isla quedaba para los mallorquines*» (ROIG, A. *Historia y lengua de Mallorca. Siglos de andadura propia. Lengua Balear*, Mallorca, 1984, 189). Tanmateix, el fet que la recerca seriosa confirmi l'origen majoritàriament català dels nous pobladors (respecte d'això podeu veure, per exemple, CATEURA, P. «Sobre l'encreuament de fidelitats en el Regne de Mallorca», *MAYURQA*, 25, Mallorca, 1999, 177-186) cal insistir en l'evidència; una evidència que —potser— evitaria que aquest tema continuàs convertint-se en un camp de batalla ideològic: una cosa és el passat i una altra cosa, ben diferent, les interpretacions que se'n facin amb perspectives de futur. D'altra banda, cal fer esment que les polèmiques sobre els «efectes» culturals i demogràfics de les «repoblacions» medievals no són un fet exclusiu de la historiografia ibèrica. Respecte d'això, vegeu el suggestiu article de ZIENTARA, B. «Les grandes migrations des XIIè-XVIè siècles en Europe de centre-est», *Studia Historiae Oeconomicae*, vol 18, Poznań, 1985.

vegades, fins i tot els empordanesos— entre els occitans, com també considerava occitans molts de llinatges que, durant els segles XII i XIII, existien tant a Catalunya com a Occitània. Tanmateix, cal fer esment que reconeixia que «*se podría alegar que los apellidos que figuran el catálogo, al menos en parte, se encuentran por toda Cataluña, tanto en los documentos medievales como en los de hoy*».¹⁵

Per altra part, Álvaro Santamaría, si bé tenia raó quan afirmava que «*en tanto no se disponga de fuentes más idóneas para determinar la procedencia de los pobladores cristianos [de Mallorca al segle XIII] es conveniente recurrir a los locativos y gentilicios; es decir, a topónimos utilizados en los documentos de la inmediata postconquista como adjetivos apelativos en función de apellidos*», ha aplicat aquest mètode d'una forma que, com a poc, hem de qualificar d'esbiaixada: en els càlculs que duu a terme de l'origen dels pobladors establerts entre 1232 i 1234 als dominis urbans de Nunó Sanç, situa els habitants del Rosselló i la Cerdanya —aleshores part de Catalunya—¹⁶ entre els de *Francia meridional* i un poblador de Montsó dins els d'Aragó —el que podria ser, des del *segle XIV*, correcte des d'una perspectiva política, però no lingüística. Igualment, també inclou tots els pobladors amb un llinatge toponímic occità entre els occitans, sense tenir en compte la possibilitat que poguessin ser catalans o aragonesos.¹⁷ De més a més —i contràriament a l'opinió de Santamaría— no pens que la font emprada, que abraça només dos anys, just als inicis de la colonització (1232-1234), i que se circumscriu només a una àrea concreta de Ciutat —els dominis de Nunó Sanç— pugui tenir «*cierto alcance indicativo respecto al poblamiento en otros sectores de la Ciudad, e incluso en las comarcas rurales de Mallorca*».¹⁸ De fet, anys abans, el mateix autor, referint-se a la mateixa font i als mateixos càlculs, afirmava que «*en todo caso la clasificación, aunque significativa, no es extrapolable ni a otras zonas urbanas ni al proceso repoblatorio de las áreas rurales de Mallorca*».¹⁹

Finalment, cal tenir en compte altres aspectes, de caire metodològic. En primer lloc, la repetició de molts de noms de poblacions catalanes, circumstància que, tot i que permet proposar un origen català per al colon, no permet establir amb certesa de quina de les poblacions homònimes del Principat procedia. En segon lloc, és necessari tenir present una coincidència —poc coneguda però rellevant per al tema que ens ocupa— entre el català i diversos parlars occitans, si més no amb els del Llenguadoc i Provença: l'article salat.

¹⁵ Gabriel Alomar no amaga els seus pressuposts ideològics. En paraules seves, «*un hecho está bien claro: el de que aún a finales del siglo XIII existía una etnia (una etnia dominante, evidentemente) unida a una cultura, es decir, una Koiné, que cubría al mismo tiempo el sur de Francia, Cataluña, el Reino de Valencia y las Islas Baleares. Y que la gran Occitania que se encontraba en el pensamiento y en el corazón de los poetas románticos [...] tenía más sentido histórico que la impropia denominación de «países catalanes» referida al Valenciano o al de las Islas Baleares [...] denominación acuñada hace pocos años y no precisamente por los pueblos respectivos, sino desde la cima de una situación dominante y con fines mayormente de expansión político-económica*» (ALOMAR, G. *Cátaros...*, 16; 79).

¹⁶ Vegeu la nota núm. 5.

¹⁷ D'aquesta classificació resulta —segons el recompte de Santamaría— que els 54 colons amb un llinatge toponímic català suposen el 41,8% dels immigrants amb llinatge toponímic. Però un recompte de les seves pròpies xifres que situï els pobladors del Rosselló i de Montsó entre els catalans —políticament o lingüísticament— augmenta el nombre de pobladors catalans fins a 65 —el 50,4% (SANTAMARIA, Á. *Ejecutoria del Reino de Mallorca*, Palma, 1990, 276-277).

¹⁸ SANTAMARIA, Á. *Ejecutoria...*, 276-277.

¹⁹ SANTAMARIA, Á. «Comunidades occitanas en la conquista y repoblación de Mallorca», *El regne de Mallorca i el sud francès*. Palma, 1986, 13.

Aquest article, que hom sol considerar com a propi únicament del català, també era emprat en el parlar d'aqueixes regions occitanes, cosa que explica que els articles «es» i «sa» siguin presents tant en la toponímia com en els llinatges d'aqueixes contrades. Per tant, no es pot considerar —com s'ha fet tradicionalment— que un llinatge que vagi precedit de les partícules *sa*, *des* o *de sa* sigui sempre una garantia que la persona que el portava fos d'origen català.²⁰

La mostra i el seu estudi

Com ja havia indicat més amunt, una de les limitacions més evidents de la toponomàstica com a font per establir l'origen dels pobladors és la possibilitat que els immigrants portassin un cognom toponímic que indicàs una procedència diferent a la localitat on residien efectivament abans d'emigrar i que, per tant, el seu llinatge indicàs un origen més llunyà. Quina és, per tant, la veritable exactitud d'aquest mètode? Al meu parer, l'únic procediment per tractar de mesurar-la és procedir a exercicis de comparació, basats en mostres relativament àmplies d'immigrants dels quals es conegui directament l'origen. Aquest exercici consisteix a seleccionar, d'aquestes mostres, els migrants que portaven llinatges toponímics i comparar els topònims i localitats als quals remeten aquests cognoms amb les seves localitats o regions *reals* de procedència. El grau de coincidència entre la procedència inferida mitjançant la toponomàstica i la residència efectiva dels migrants abans de passar a residir a l'illa ens pot furnir un bon indicador —si més no al meu parer— de l'exactitud del mètode.

Amb aqueixa finalitat he construït a partir dels meus propis treballs, dels de Miguel José Deyà i Bartomeu Font Obrador,²¹ una llista de 204 immigrants establerts a Mallorca en la primera meitat del segle XIV, dels quals consta quina era la seva població o regió d'origen. Cal dir que la cronologia de la mostra no respon a una tria deliberada: a diferència de la documentació del segle XIII, la de la primera meitat del segle XIV sol ser més precisa a l'hora d'indicar la procedència de l'immigrant, ja que si s'assenyala aquesta condició —això, però, no succeeix sempre—,²² normalment s'indica quina era la població i la diòcesi d'on provenien.

²⁰ ALLIERES, J. «Vicissitudes et avatars des héritiers romans du déterminant <ipse>», *Estudis de lingüística i de filologia romànica oferts a Antoni Badia i Margarit*. Volum I, Barcelona, 1995, 3-5. Caldrà, doncs, corregir Enric Guinot quan afirma que «hi havia d'altres partícules que eren privatives dels cognoms catalans dels segles XII al XIV, i que es troben entre els cognoms dels valencians. Es tracta dels prefixos Des-, Sa-/Ça- i Ces/ses, que formen cognoms de l'estil Saplanda/ Sa Plana» (GUINOT, E. *Els fundadors...*, I, 110). Això, però, no implica tampoc que, tant en el cas del regne de Mallorca com en el de València, un major pes de la immigració occitana que el que es pugui desprendre d'altres fonts i mètodes d'anàlisi. Així ho confirma l'apartat que dedica el mateix Guinot a l'aportació occitana a la «repoblació» del regne de València. Segons aquest autor, resulten més que notables les diferències entre els noms de fonts i els llinatges catalans i occitans del segle XIII —les coincidències, en els casos estudiats per Guinot, arriben com a molt al 20%—, com també la reduïda proporció que suposen els llinatges toponímics occitans sobre el total en el regne de València; en paraules seves, «la presència d'occitans documentats resulta tan reduïda que no pot parlar-se de la seua aportació significativa a la formació del poble valencià» (GUINOT, E. *Els fundadors...*, I, 111-113). I, d'altra banda, cal tenir en compte que Guinot es referix als colons que portaven un llinatge toponímic occità, els quals, com hem vist, tampoc no poden ser identificats directament amb occitans, atès que també podien ser catalans i, menys probablement, aragonesos.

²¹ FONT, B. *Historia ...*, 248-250; MAS, A. «El procés...», 167-198; DEYÀ, M. J. «La pañeria...

²² MAS, A. «El procés...», 173-174.

Un incís: comentaré separadament els llinatges toponímics precedits de la partícula *de* —aquells, si més no en principi, semblen indicar l'origen immediat de l'immigrant— d'aquells que, simplement, indiquen un topònim i que, per la pèrdua del locatiu, podrien fer referència a un origen més llunyà.²³

Som conscient que és possible que la cronologia de la mostra —la primera meitat del segle XIV, en què el grau de fixació dels llinatges podia ser superior al de cent anys enrere— no permeti estendre *de manera automàtica* les conclusions obtingudes amb aquest procediment a la immigració de les primeres dècades del segle XIII; però, d'altra banda, no pens que això resti valor a les objeccions sobre l'exactitud de la toponomàstica com a mètode per establir l'origen dels «re pobladors», que tot seguit exposaré.

Els llinatges toponímics precedits de la partícula *de*

Dels llinatges precedits d'aquesta partícula, no he pogut identificar amb cap localitat o topònim *de n'Arnalda, di Corresso, de Mollero, de Saguarneto, de Strinee i de Vaylscar*; de la resta, bona part fa referència a topònims molt comuns, sobretot de tipus geogrficodescriptiu, molts d'aquests existents també en la toponímia occitana i, en menor mesura, en l'aragonesa (*d'Ametler, de Bosch, de Burges, des Clapers, des Puig o Despuig, d'Hort, de Font, de Mas o des Mas, d'Olm, de Ponç, de Quintà*) i els altres indiquen topònims existents al Principat de Catalunya (*de Campreciós, de Comafreda, de Castellet, de Frepastell, de Gaver, de Manlleu, de Manresa, de Montoliu, de Puig Alquer, de Taçó*). Aquests topònims, tret d'una possible excepció, no coincideixen mai amb la localitat documentada com el seu lloc d'origen.²⁴ Així i tot, cal fer esment que alguns indiquen poblacions properes (és el cas, per exemple, de Ramon *de Ferpastell*, oriünd de Fuixà; Pere *de Campreciós*, de Sant Feliu de Llobregat (Barcelona); Berenguer *de Taçó*, de Tuïr (Elna), en Jaume *d'Olm*, de Navata (Girona). Vist l'anterior, crec que resulten més que evidents les equivocacions a què podria portar establir l'origen *concret* de cada un dels immigrants únicament mitjançant la toponomàstica, aspecte en el qual continuaré insistint més envant.

Els llinatges toponímics no precedits de la partícula *de*

Bona part dels llinatges dels immigrants inclosos dins aqueixa classificació coincideixen amb topònims existents a Catalunya i Occitània —i també a Aragó—,²⁵ però,

²³ Per establir les localitats d'origen dels immigrants m'he basat, a més de l'altra bibliografia citada al text, en els següents estudis i obres: CARRERAS, A. *El monestir de Santes Creus. 1150-1200*, Valls, 1992 (2 volums); COSTA, M. «Assaig cartogràfic sobre la Catalunya de Jaume I», *X Congreso de Historia de la Corona de Aragón. Jaime I y su época, Comunicaciones 3, 4 y 5*, Saragossa, 1981, 463-483; DIVERSOS AUTORS. *Catalunya Romànica*, 28 volums, Barcelona, 1994-1999; FONT, J. M. *Cartas de población y franquicia de Cataluña. I Textos*, (2 volums), Madrid-Barcelona, 1969; *Cartas de población y franquicia de Cataluña. II, Estudio. Apéndice al volumen I*, Madrid-Barcelona, 1983; RIUS, J. *Rationes decimarum Hispaniae (1279-1280). I. Cataluña, Mallorca y Valencia*, Barcelona, 1956; ROSSELLO, J.; VIDAL, J. A. *Incidència de la toponímia catalana sobre els llinatges de Mallorca*, Mallorca, 1982; RUBIO, A.; RODRIGO, M. *Antroponímia valenciana del segle XIV*, Barcelona, 1997; TO, L. *Família i hereu a la Catalunya nord-oriental (segles X-XII)*, Barcelona, 1997.

²⁴ La possible excepció, la constitueix Bernat *de Comafreda*, de la diòcesi de Vic. Era aquest el seu cognom abans d'establir-se a l'illa o una vegada arribat a Mallorca adoptà com a llinatge el nom de la seva població de procedència?

²⁵ Alforges, Arbós, Arbúcies, Aulet, Baus, Brocha, Bruguera, Cases, Collell, sa Coma, Corró, ses Corts, Espelt, Exclet, Franc, Garriguella, Guasc, Lacuna, Llorenç, Losa, Martorell, Montserrat, Orta, Palou, Pinós, ses Planes, Prats, Puigdorfilà, Pujol, Queralt, Ribelles, sa Roca, Rocafort, Sala, Salvà, Soler, Sunyer, sa Tallada, Torrens, Torrent, Venrell i Vila.

com en el cas dels precedits de la partícula *de*, molts d'aquells, són massa genèrics, pel fet de consistir en topònims de caràcter geogràficodescriptiu, com per identificar-los amb cap localitat en concret (com, per exemple, *Arbós*, *Cases*, *sa Coma*, *ses Corts*, *Orta*, *ses Planes*, *Pujol*, *sa Roca*, *Soler*, *Torrems*, *Torrent* o *Vila*); d'altres com *Bruguera*, *Collell*, *Llorenç*, *Palou* o *Ribelles* es corresponen amb diverses poblacions del Principat. Només en alguns casos com *Exklet*, *Martorell*, *Montserrat* o *Puigdorfilà*, es pot proposar amb una certa exactitud la seva identificació amb localitats concretes del Principat de Catalunya.

Altra volta, doncs, es tornen a revelar les limitacions de la toponomàstica com a referència *exacta* de la localitat de residència dels colons. Si no coneguéssim, gràcies a la documentació, la població o la comarca d'on provenien els immigrants i només poguéssim emprar com a font d'informació els llinatges toponímics, haguéssim pogut suposar —només com a exemple— que Pere *Baus* —de Sant Martí de Fontanilles (Girona)—, Ramon *Guasc* —de Barcelona— i Bernat *Guasc* —de Riudoms (Tarragona)—, eren occitans; o que Guillem *Exklet* era d'Esclet i no de Palamós; això mateix podríem dir, per exemple, d'en Francesc *Corró* de Barcelona, de Ramon *Martorell* de Cabassers (Tortosa) i de Ramon *Tallada*, d'Aiguaviva (Girona); el mateix, dels valencians Pere *Cervera*, Francesc *Arbúcies* i Guillem *Montserrat*, o del menorquí Ramon *Puigdorfilà*, tots amb topònims catalans com a llinatges. D'altres, com Arnau *Bruguera* —de Sant Climent de Peralta (Girona)—, Margalida *Soler* —de Sant Climent (Girona)— o d'en Pere *Rocafort* —de Tarragona—, dubtaríem si són occitans o catalans; o, fins i tot, d'alguns podríem dubtar si eren catalans, occitans o aragonesos, com és el cas de Guillem *Sala* —de Sant Joan Despi (Barcelona)— i de Salvador *Salvà* —de Sant Mateu de Vallòbrega (Girona). Només els llinatges de dos immigrants —Guillem *sa Tayada* i Francesc *Garriguella*— coincideixen amb el nom de la població d'on provenien, totes dues situades a la diòcesi de Girona, fet que, d'altra banda, ens indica que durant la primera meitat del segle XIV la formació del llinatge a partir del nom de la població d'origen continuava produint-se a Mallorca.

Les limitacions d'un mètode

Tot l'anteriorment exposat no fa res pus que evidenciar les limitacions de la toponomàstica com a mètode per establir *exactament* l'origen dels immigrants mallorquins —i també, dels del regne de València— durant els segles XIII i XIV, i això per diversos motius: nombrosos immigrants procedents del Principat (i, al segle XIV, també de València) ja portaven llinatges toponímics amb anterioritat al seu establiment al regne de Mallorca o al de València;²⁶ llinatges que, de vegades, són massa genèrics com per proposar-ne una identificació concreta amb topònims de Catalunya o Occitània, o que es corresponen amb diverses localitats catalanes i, de vegades, també occitanes i aragoneses. Però això —pens— no invalida l'ús d'aquest mètode per establir l'origen dels immigrants, sempre que aquest es dugui a terme de forma agregada i que es complementi amb l'estudi, també agregat, del disseny dels prenom i de la resta dels cognoms (els no toponímics), atès que aquest disseny, tal com ha demostrat Enric Guinot, presenta nombroses diferències entre Catalunya i Aragó i —menys accentuades— entre Catalunya i Occitània.

²⁶ Per exemple, I. Ollich, quan estudia les famílies originàries de Vic i les seves rodalies establertes al Regne de València, les identifica com a tals «perquè pertanyen a famílies conegudes de la Plana o perquè especifiquen llur procedència» i opina que «en canvi, no es pot utilitzar el cognom Vic per a identificar el lloc de procedència, doncs el Guillem de Vic, junior, que rep possessions en el Repartiment, pertany a una família aposentada de temps a Barcelona» OLLICH, I. «Vigatans...», 144.

A més caldrà tenir presents les característiques i la direcció del procés colonitzador (o «repoblador»): si un colon porta com a llinatge un topònim català, podem suposar, amb una raonable versemblança, que era català,²⁷ tot i que la seva localitat d'origen potser no es correspongués amb la que indica el seu llinatge.²⁸ Tanmateix, però, no podem dir el mateix d'aquells amb un cognom que indiqui un topònim occità: com hem pogut comprovar en aquestes mateixes planes, es documenten immigrants catalans que portaven cognoms toponímics occitans, com *Baus* o *Guasc*. La importància de la immigració occitana cap a Catalunya i, en menor mesura, cap a Aragó amb anterioritat a la conquesta de Mallorca és més que coneguda; per tant, i per molt que s'encaparrotin certs autors, l'existència d'immigrants amb llinatges toponímics occitans o francesos no és cap garantia que haguessin nascut a Occitània o a França o que hi residissin en el moment d'emigrar cap a l'illa. En poques paraules: tant podien ser occitans com catalans i, menys probablement, aragonesos.

No voldria, però, ser malinterpretat i que les meves objeccions es poguessin entendre com un intent *ideològic* de restar importància a la immigració occitana —sembla clar, per altres fonts, que els occitans foren, després dels catalans, el col·lectiu de més importància en la colonització de Mallorca—, sinó que únicament pretenc parar esment en la impossibilitat de considerar occitans els immigrants amb cognoms toponímics d'aqueix origen, si no es disposa d'altres fonts que puguin confirmar aqueixa proposta d'identificació. Això, de la mateixa manera que tampoc no podem considerar sempre catalans, en absència d'altres fonts, els immigrants amb cognoms precedits per l'article salat, atès que aquest article també era propi de diferents parlars occitans. Però, en tot cas, les coincidències en l'onomàstica occitana i catalana, com també l'abundància de llinatges toponímics occitans al Principat, no fa altra cosa que ressaltar les relacions i el *continuum* cultural que existia entre Occitània i Catalunya fins als segles XIII i XIV, quan, paral·lelament —o com a conseqüència?— de la interrupció de la comunitat dinàstica catalanoprovençal, es començà a definir políticament Catalunya i a consolidar normativament l'escriptura de la seva llengua prescindint dels usos lingüístics establerts més amunt de les Corberes.

2. PETJADES ONOMÀSTIQUES D'EPOCA ANDALUSINA?

Que una persona porti un llinatge considerat com d'etimologia semítica pot fer

²⁷ En rigor, això només seria sempre vàlid per als documentats efectivament com a colons, ja que, com hem dit, els batiats adoptaven cognoms propis dels colons cristians, de vegades toponímics. Tanmateix, tot i les opinions d'Àlvaro Santamaría sobre el pes demogràfic dels batiats («*obró una incidencia cuantitativa esencial, de gran volumen, de sarracenos autóctonos mallorquines cristianizados, descendientes de sarracenos mallorquines arraigados en Mallorca desde hace siglos*»; SANTAMARIA, A. *Ejecutoria...*, 251), la comparació del nombre d'esments a indígenes musulmans i batiats amb el total de la població documentada en cada localitat suposa sempre un percentatge molt reduït sobre el total (MAS, A. «Com és que interessa que segons quins pobles desapareguin de la història (o que almanco no hi compareguin massa)», *Lluc* núm. 774, Palma, 1993, 6). Vegeu també SOTO, R. «Sobre mudèixars a Mallorca fins a la fi del segle XIII». *Estudis de prehistòria, d'història de Mayurqa i història de Mallorca dedicats a Guillem Rosselló i Bordoy*, Palma, 1982, 195-221; SOTO, R. «La situació dels andalusins (musulmans i batejats) a Mallorca després de la conquesta catalana del 1230», *Mélanges de la casa de Velázquez*, XXX (1), Madrid, 1994, 167-206.

²⁸ Hi pot haver excepcions a aquesta forma d'identificació, derivades de l'existència de migracions amb una «direcció» diferent a la nord-sud, que era l'absolutament predominant a l'època. Per exemple *Bernardus Català*, resident a Montpeller (Occitània) en el període comprès entre 1230-1259 (GUINOT, E. *Els fundadors...*, II, 85).

pensar que les persones amb aquests llinatges podrien ser descendents de la població indígena musulmana o jueva anterior a la conquesta. Però la informació de què disposam permet, com a mínim, dubtar-ho en la majoria dels casos, si més no pel que fa referència a la població d'origen andalusí. Les restes de la població musulmana (o, millor, indígena) mallorquina que aconseguiren alliberar-se del captiveri i que restaren a l'illa generalment es convertiren al cristianisme i adoptaren noms i llinatges cristians. La nòmina de llinatges mallorquins que remetin, etimològicament, a l'època andalusina és molt escassa; només un, *Bennàsser* (i, potser, *Arrom*), pot considerar-se una continuació directa de l'antroponímia anterior a la conquesta.²⁹

Llinatges formats a partir de topònims anteriors a la conquesta

D'altres llinatges existents al segle XIV, s'ha considerat que «*sólo pueden corresponder a aborígenes cristianizados que no perdieron el disfrute de sus tierras*» pel fet que consistien en topònims d'alqueries i rafals anteriors a la conquesta catalana.³⁰ Es tracta de llinatges com *Beniamar*, *Binitareff*, *Binimelis*, *Bunyola*, *Caimari*, *Deià*, *Femenia*, *Fornari*, *Maymona*, *Mesquida* o *Moscari*. Deixant de banda la inversemblança de l'existència d'aquests indígenes que no haurien perdut «*el disfrute de sus tierras*»,³¹ totes les dades a l'abast fan pensar que aquests cognoms s'haurien format amb posterioritat al 1230, quan el topònim s'hauria convertit —en una època en què els llinatges, cal recordar-ho, encara no s'havien fixat definitivament— en el cognom de colons cristians que s'establiren en aquests indrets.³² Respecte d'això resulta revelador que, ben entrat el segle XIV, molts d'aquests llinatges encara anassin precedits de la partícula *de* i que, en molts de

²⁹ Sobre aquest llinatge i altres *arrom* vegeu SOTO, R. «Alguns casos de gestió "colonial" feudal a la Mallorca del segle XIII», *La formació i expansió del feudalisme català, Estudi General*, 5-6, Girona, 1985-1986, 350-354; 361-363; i SANTAMARIA, A. *Ejecutoria...*, 195-229.

³⁰ Segons Gabriel Alomar, «*ciertos apellidos que figuran en documentos de años muy próximos al de la conquista, tanto en Mallorca como en Ibiza, y que indican un lugar de procedencia o de residencia (y de propiedad, en algún caso), en las mismas islas, sólo pueden corresponder a aborígenes cristianizados, que no perdieron el disfrute de sus tierras. Entre estos casos se hallan los del Palmer, de Capucorp, de Bunyola, de Caimari, de Portmany, de Balanzat, etc...*» (ALOMAR, G. *Cátaros...*, 80). Joan Veny, però, no considera que aquesta correspondència hagi de ser tan necessària: «Sabem, d'altra banda, que els segles XIII i XIV, a terres alliberades del jou sarraí, com Mallorca, els Massot, Mesquida, Maimo(na), Rafal, Salom, de nom àrab —coincidents la major part amb noms d'esclaus moros— havien esdevingut ciutadans comuns. Un altre fet que tampoc no s'ha d'oblidar és que no tots els portadors d'un nom d'origen àrab havien de ser necessàriament d'estirp moruna; és ben sabut que hi ha topònims semítics, a vegades d'origen antroponímic, que es van transmetre a les famílies de cristians que ocuparen aquells llocs» (VENY, J. «El cognom Gamundí/Gamundi, germanisme o arabisme» [1980], *Onomàstica i dialectologia*, Barcelona, 1996, 127-144). Sobre aquesta transmissió, vegeu els exemples recollits en aquest mateix treball.

³¹ Només en un cas, el dels «Abennàsser» citat anteriorment, hi ha certs indicis —que no són res més que això— que els andalusins haguessin conservat béns que ja posseïen abans de la conquesta. Vegeu la bibliografia abans citada sobre aquest llinatge.

³² Un exemple clar i llampant n'és el següent, de 1281, referit a habitants i contrades del terme de Porreres: «Pere de Benifet [alqueria situada a Porreres], fill de Pere Roig, altrament anomenat Benifet, i muller Berenguera venen a Pere Bartomeu de sa Mesquida [altra alqueria del terme de Porreres] i a Berenguer Bartomeu de Mesquida 10 lliures censals que fa Ramon Ermengol per l'alqueria Benifet i cases» (ROSSELLO, R. *Porreres en el segle XIII*, Mallorca, 1974, 36). D'altra banda, sembla clar que el llinatge Mesquida té el seu origen en l'adopció d'aquell topònim com a llinatge per part de Pere i Berenguer Bartomeu, adopció que, tanmateix, es torbaria a consolidar. El 1270 apareix esmentat en «Berenguer Mesquida»; el 1274 «Berenguer sa Mesquida i sa muller G.» (23-24, 27); el 1281 «Pere Bartomeu de Mesquida i sa muller Guillema i Berenguer Bartomeu Mesquida i sa muller Guillema» (cal parar esment en la coincidència entre la inicial del nom de la muller de Berenguer Mesquida —G., amb la de Berenguer Bartomeu Mesquida —Guillema— (39); el 1284 «Pere Bartomeu Mesquida» (42); el 1285

casos, les persones que els portaven residissin a la mateixa parròquia on se situava el topònim que els donà origen o en una de molt propera. És el cas, per exemple, de *Miquel da Binimelis*, resident a Manacor (on se situava l'alqueria del mateix nom); de les diferents persones cognominades de *Beniamar*, totes elles residents a Inca (Biniamar és al terme veïnat de Selva); de *Vanrell de Benimala*, resident a Inca (com en el cas anterior, Benimala es localitza a Selva); de *Macip de Benitareff*, resident a Sineu, a la mateixa parròquia on es localitzava el topònim; o *Pere de Ffamanía*, de Santa Margalida, un dels posseïdors de l'alqueria amb el mateix nom situada en aqueix terme, o de les diferents persones amb el llinatge Mesquida, residents a la parròquia de Porreres —on s'ubica l'alqueria del mateix nom— i al terme veïnat de Montuïri.³³

Llinatges d'etimologia semítica

De la mateixa manera, llinatges d'etimologia semítica, existents a Mallorca durant els segles XIII i XIV, estan documentats a Catalunya —també a la Vella— en la mateixa època com a cognom de cristians, dels quals no existeix cap indici que poguessin ser conversos o descendents seus. És el cas de Maimó,³⁴ Massot, Salom i Gamundí.³⁵

Maimó. Apareix documentat com a prenom³⁶ al segle XIII a la rodalia de Vic³⁷ i el 1302 a Almatret (Segrià);³⁸ com a cognom d'un dels beneficiaris del Repartiment de Mallorca (1232) originari de Lleida, en *Maymó, carnicer de Lérida*;³⁹ el 1304, a la vila de Roses (Alt Empordà) —justament com a llinatge d'un clergue;⁴⁰ el 1319, com a nom d'un

«Pere Bartomeu de Mesquida» (43); el 1289 «Berenguer Mesquida» (44); el 1291 «Berenguer Bartomeu sa Mesquida» (48); el 1291 «Berenguer Bartomeu de Mesquida» (52) (el nombre entre parèntesi remet a la numeració de l'obra de Ramon Rosselló). Al mateix treball podeu veure altres mostres de l'adopció de topònims andalusins com a llinatges: «Arnau d'Algaida», el 1268 (23); «Jaume Rafal», el 1280 (33); «Guillem Galí, altrament anomenat Guillem Rafal», el 1284 (41); «Pere Maymona fill de Jaume Maymona», el 1296 (54) —a Porreres existia el rafal «Maymona», que, segons es desprèn dels confrontants, era el mateix que posseïa «Pere Maymona», i posteriorment el seu fill Jaume (51). El 1280 en «Jaume de Maymona», abans esmentat, era parroquià o veí de Llucmajor, on el 1296 es documenta un altre cognom format a partir d'un topònim, «de Cabocorp» —«Pere i Francesc de Cabocorp», Bernat «Natalis o de Cabocorp»— (FONT, B. *Historia...*, 133-135).

³³ MIRALLES, J. *Corpus d'antropònims mallorquins del segle XIV*, Barcelona, 1997, 660-665; 712. Sobre el llinatge Mesquida vegeu també la nota anterior.

³⁴ Per a Maimó també ha estat proposada una etimologia germànica. Així i tot, la més comunament acceptada és la semítica (VENY, J. «El cognom...», 130, nota 17).

³⁵ La relació de localitats on es localitzen aquests llinatges, evidentment, no pretén ser exhaustiva, sinó tan sols deixar constància de la seva existència —i relativa freqüència— al Principat durant els segles XIII i XIV. Segurament, una recerca més àmplia augmentaria de forma significativa la nòmina d'aquestes localitats.

³⁶ Tal com recull Enric Bagué, segons el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Maimó era un «nom propi d'home musulmà i també entre els cristians. I posa com a exemple Maimó de Castellauí, missatger d'Alfons el Franc a Tarascó el 1291, citat a la crònica d'en Muntaner» (BAGUÉ, E. *Noms personals de l'edat mitjana. Contribució a la història cultural dels Països Catalans*, Palma, 1975, 141).

³⁷ OLLICH, I. *Camp i Ciutat a la Catalunya del segle XIII*, Vic, 1988, 136.

³⁸ FONT, J. M. *Cartas de población...* I, (1), 543.

³⁹ SOTO, R. *Còdex català del llibre del Repartiment de Mallorca*, 58. Cal ressenyar, pel que fa a l'existència del mot com a antropònim d'època andalusina, que al mateix full del *Llibre del Repartiment* (8v) es consigna l'alqueria «*Almadraba Aben Maymon*».

⁴⁰ PUJOL, M. *La vila de Roses (segles XIV-XVI). Aproximació a l'urbanisme, la societat i l'economia a partir dels capbreus del monestir de Santa Maria de Roses (1304-1565)*, Roses, 1997, 107. Segons aquest autor, que basa el seu estudi d'aqueixa vila en diferents capbreus, en tots ells «hem detectat alguns cognoms que tenen un origen no català, per causa de l'origen estranger d'aquestes persones. N'hi ha que tenen un origen àrab, hebreu, castellà o occità. En el capbreu de l'any 1304 detectem el cognom Maimó, nom d'origen àrab, i que curiosament és el nom d'un capellà» (148).

mas —el *mas Maimó*— a Cruïlles (Baix Empordà);⁴¹ el 1342 a Mallorca, com a llinatge d'un habitant de Santa Margalida, en Bernat Maimó, originari de Sant Climent de Fontanilles, a la diòcesi de Girona;⁴² el 1389, a Barcelona com a cognom de 3 persones.⁴³

Massot. El 1304 apareix documentat com a cognom d'un habitant —Bernat Massot— de la vila de Roses (Alt Empordà); el 1319, com a nom d'un mas —el *mas Maçot*— a Cruïlles (Baix Empordà);⁴⁴ el 1338 com a llinatge d'un clergue de Girona —Jaume Massot;⁴⁵ en la primera meitat del segle XIV a Mallorca, com a cognom de dos menestrals nadius de la diòcesi de Girona —Francesc i Guillem Massot (*Massoti*);⁴⁶ el 1340 i el 1360, a Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà),⁴⁷ i el 1389 a Barcelona com a cognom de 8 persones.⁴⁸

Salom. Documentat el 1332-1333 com a llinatge d'un dels habitants de Cervera (Segarra) —Pere *Celom*;⁴⁹ el 1338 com a cognom d'un veí de Santa Cristina d'Aro (Baix Empordà) —Salvador *Salom*—,⁵⁰ i el 1389 a Barcelona com a llinatge de 10 persones.⁵¹

Gamundí. L'origen d'aquest llinatge ha estat objecte de discussió. L'etimologia germànica, proposada per Francesc de Borja Moll, ha estat qüestionada per Joan Veny, el qual, basant-se en la semblança d'aquest cognom amb un antropònim àrab (*Gammudî*) li ha proposat un origen àrab, atès que, segons l'argumentació de Veny, aqueixa identificació no presenta dificultats de tipus filològic i que l'antiga àrea de distribució del llinatge coincideix, segons les dades de què disposava l'autor, amb zones abans ocupades per societats andalusines. En paraules seves, «crec que és indiscutible que els Gamundí/di de Mallorca i de les terres situades al sud d'una línia que va de Maella a Tarragona són autòctons; en canvi, els que trobem a terres de Girona i Barcelona són resultat d'una emigració, de data moderna, car no va més enllà del segle XIX⁵² [...] La distribució geogràfica del cognom, abans de la seva irradiació moderna, fa pensar, en principi, en una

⁴¹ MALLORQUI, E. «Homes...», 89.

⁴² 1342, juliol, 15. Guillem, filla de Pere Baus («*Petri Baucii*»), encara viu, i de Maria, sa muller, difunta, de la parròquia de Sant Martí de Fontanilles a la diòcesi de Girona, habitants de la parròquia de Santa Margalida a la diòcesi de Mallorca, nomenen procurador Bernat Maimó («*Bernardum Maymoni*»), el seu avi per part de mare, també habitador a la parròquia de Santa Margalida, perquè exigeixi en el seu nom tots els seus drets a la diòcesi de Girona, especialment als detentors dels béns de sa mare (Arxiu del Regne de Mallorca. ARM, PN M-75 f. 84; MAS, A. «El procés...193»). No deixa de ser significatiu que el pare de Guillem portà un llinatge toponímic occità («Baus») i el seu avi matern un cognom d'etimologia semítica («Maimó»).

⁴³ MARSÀ, F. *Onomàstica barcelonina del segle XIV*, Barcelona, 1977, 272.

⁴⁴ MALLORQUI, E. «Homes...», 79.

⁴⁵ 1338, febrer, calendes, 11. «*Jacobus Massoti*», clergue de Girona (Arxiu Històric de Girona. AHG, Protocols notarials, Sant Feliu de Guíxols, Gispert Roig, 1)

⁴⁶ Originaris, respectivament, de la ciutat de Girona i de la població d'Ullà (DEYÀ, M. J. «La pañería...»)

⁴⁷ «Bonanat Massot de Sent Feliu», patró o propietari d'un lleny que arribà a Mallorca el 12 de febrer de 1340 (ROSSELLO, R. *Relacions entre Sant Feliu de Guíxols i Mallorca. Segles XIII-XVI*, Mallorca, 1997, 13) i Bonanat Massot, habitant a Sant Feliu de Guíxols el 1360 (GUINOT, E. *Els fundadors... II*, 60).

⁴⁸ MARSÀ, F. *Onomàstica...*, 269, 272.

⁴⁹ «CELOM, CELOLM, ÇELOLM, Pere» (GUINOT, E. *Els fundadors... II*, 46).

⁵⁰ 1338, febrer, calendes, 11. Salvador Salom i la seva muller, Salveta, de la parròquia de Santa Cristina d'Aro venen una peça de terra que tenen a la dita parròquia a Guillem Llorenç (AHG, Protocols notarials, Sant Feliu de Guíxols, Gispert Roig, 1).

⁵¹ MARSÀ, F. *Onomàstica...*, 296.

⁵² VENY, J. «El cognom...», 136-137.

procedència aràbiga. Mallorca, el Matarranya, els ports de Morella, foren zones marcades per una fonda empremta sarraïna».⁵³

Però el fet és que, independentment del pes indubtable de l'«empremta sarraïna» a Mallorca, Gamundí apareix documentat a l'illa com a originari de Catalunya: el 1233 a Ciutat de Mallorca —«Guillermo Gamondi de Tortosa»⁵⁴ i el 1329 a Sóller⁵⁵ —«Petrus Gamundi de Catalonia»;⁵⁶ per altra part, no conec cap indicatiu que permeti suposar que els altres Gamundí documentats a Mallorca als segles XIII i XIV⁵⁷ siguin d'origen andalusí. De més a més, el llinatge també apareix —en la seva forma oxítona— a la Catalunya Vella. Més concretament, com a cognom de tres persones nades de la parròquia de Santa Cristina d'Aro (Baix Empordà): el 1348, com l'antic llinatge d'en Berenguer Pujol «*olim cognominatus Gamundini*», oriünd de la parròquia de Santa Cristina d'Aro, però resident a la parròquia de Sant Feliu de Guíxols, i el 1349, en un instrument notarial referit a Bonanat Gamundí, fill i hereu d'en Bernat Gamundí difunt.⁵⁸

No pens que l'existència del llinatge a la Catalunya Vella invalidi, si més no necessàriament, la proposta etimològica de Joan Veny; en tot cas, com els exemples anteriorment adduïts, podria ser la mostra de l'existència de llinatges d'etimologia semítica a la Catalunya Vella durant els segles XIII i XIV. Una etimologia que, com la de Maimó, Massot i Salom, podria respondre a un origen hebreu, àrab o berber o, simplement, ser una petjada de la islamització i arabització onomàstica —sovint ignorada— de la població de la Catalunya Vella esdevinguda en segles anteriors; una arabització que es va anar esvaint a mesura que avançava la colonització cristiana d'aquests territoris.⁵⁹

Amb tot l'exposat, i baldament haguem documentat pobladors cognominats Gamundí, Maimó i Massot entre els immigrants del Principat establerts a Mallorca als segles XIII i XIV, no pretenc afirmar que aquests cognoms⁶⁰ o el de Salom fossin necessàriament de cristians vells.⁶¹ En tot cas, aquesta és una qüestió que, per ventura,

⁵³ VENY, J. «El cognom...», 140.

⁵⁴ AGUILLO, E. «Capbreu ordenat l'any 1304 dels establiments y donacions fets per Don Nuno Sans de les cases y solars de la seva porció de la Ciutat», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, XIV, Mallorca, 1913 (248).

⁵⁵ On, segons Joan Veny, existia una de les branques, ja desapareguda, del llinatge (VENY, J. «El cognom...», 137).

⁵⁶ ARM, PN R-16 f. 27v; MAS, A. «El procés...», 189.

⁵⁷ VENY, J. «El cognom...», 140.

⁵⁸ AHG, Protocols notaries, Sant Feliu de Guíxols, Gispert Roig, 2, 1348, desembre, idus, 7 i AHG, Protocols notaries, Sant Feliu de Guíxols, Gispert Roig, 3, 1349, agost, calendes, 5.

⁵⁹ BALAÑÀ, P. *L'islam a Catalunya (segles VIII-XII)*, Barcelona, 1997, 18-24. Ramon Martí, afirma, tot referint-se als casos de Bàscara i Ullà que «entre els artífers, hi ha, tal com hem vist al començament del segle IX, la presència d'individus clarament islamitzats: els hispani Zoleiman i Zate el 812; Ababdela abans del 818; Abderama cap al 840. A la generació següent el nom musulmà es perdrà (el fill d'Abderama es diu Galderic). Amb el temps sembla que la proporció onomàstica germànica augmenta considerablement [...] Encara que aquest flux sigui propi d'una moda, és també l'exponent de l'ínfima incidència que durant aquests dos segles tingué la difusió de l'onomàstica cristiana» (MARTÍ, R. «La integració a "l'alou feudal" de la Seu de Girona de les terres beneficiades pel règim dels hispans. Els casos de Bàscara i Ullà, segles IX-X». *La formació i expansió del feudalisme català, Estudi General*, 5-6, Girona, 1985-1986, 49-62, pàg. 61). Al mateix treball podeu veure mostres d'una dualitat onomàstica, que, si més no en principi, podria resultar «sorprenent»: «*Abdalela qui vocatur Maradon*» (pàg. 50) i «*Pipino qui alio nomine vocatur Abderama*» (pàg. 51).

⁶⁰ Respecte de Maimó, cal tenir en compte la possibilitat, que caldria explorar documentalment, que, en alguns casos, el llinatge s'hagués format a partir de la masculinització del llinatge «Maymona», resultat, com hem vist, de l'adopció d'aquest topònim com a llinatge per part dels colons cristians. Vegeu també VENY, J. «El cognom...», 143.

⁶¹ O, també, batiats que haguessin adoptat aquests llinatges.

futures investigacions podran aclarir o matisar,⁶² però el fet és que, a hores d'ara, no conec l'existència de cap *batiat* o convers que adoptàs cap d'aquests llinatges.

UNA MOSTRA D'IMMIGRANTS RESIDENTS A MALLORCA EN LA PRIMERA MEITAT DEL SEGLE XIV

Les referències provenen dels treballs següents: Bartomeu FONT: *Historia de Llucmajor. Volumen primero. De la prehistoria al siglo XIV*, Mallorca, 1973; Miguel José DEYA: «La pañería mallorquina a fines del reino privativo (1320-1343)», Col·loqui d'Història de la Corona d'Aragó, 2000 (en premsa); Joan Miralles: *Un llibre de Cort reial mallorquí del segle XIV (1357-1360). Introducció, transcripció i estudi lingüístic*, 2 volums, Mallorca, 1984. Les referències en les quals es remet a fonts de l'Arxiu del Regne de Mallorca provenen d'Antoni MAS: «El procés repoblador a Mallorca durant la primera meitat del segle XIV. Una aportació al seu estudi», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, Palma, Tom 50, 1994, 167-198. Es manté la grafia —l·latina o catalanitzada— amb la qual foren publicats els llinatges.

---

⁶² Els noms «Maymun» i «Mas'ud» eren freqüents, per exemple, entre els musulmans de Menorca (JENÉ, A. «La conquesta de Manurqa el febrer de 1287». *La formació i expansió del feudalisme català, Estudi General*, 5-6, Girona, 1985-1986, 395)

	LLINATGE	NOM	LOCALITAT/ PARRÒQUIA	DIÒCESI	RESIDÈNCIA	ANY	REFERÈNCIA
1	Adali	Bernardus	Beuda	Girona	Mallorca	1336	«La pañería...
2	Alforges	Guillem	Tortosa	Tortosa	Sta Margalida	1345	PN T-388 f. 64-65.
3	Amenlerio, de	Dalmacio	Montbó (Munborum)	Girona	Mallorca	1336	«La pañería...
4	Amenlerio, de	Jacobus	Montbó (Munborum)	Girona	Mallorca	1337	«La pañería...
5	Andree	Petri	Perelada	Girona	Mallorca	1337	«La pañería...
6	Arbós	Berenguer	Constantí	Tarragona	Muro	1343	PN T-385. f. 152.
7	Arbós	Eliscenda	Constantí	Tarragona	Muro	1343	PN T-385. f. 152.
8	Arbós	Eliscenda	Constantí?	Tarragona	Muro	1343	PN T-385. f. 152.
9	Arbós	Guillem	Constantí?	Tarragona	Muro	1343	PN T-385. f. 152.
10	Arbós	Maria	Constantí?	Tarragona	Muro	1343	PN T-385. f. 152.
11	Arnalda, de n'	Raymundus	Balaguer	Urgell	Mallorca	1337	«La pañería...
12	Arnau	Eliscén	Barcelona	Barcelona	Sineu	1357	<i>Un llibre de cort...</i>
13	Arnau	Jaume	Vilafranca del Penedès	Barcelona	Montuiri	1357	<i>Un llibre de cort...</i>
14	Artusi	Bartholomeus	Tarragona	Tarragona	Mallorca	1338	«La pañería...
15	Aulet	Berenguer	Massanet	Girona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
16	Balestres	Bernat	—	Lleida	Alaró	1344	PN R-15 f. 101v-102
17	Balestres	Bernat	—	Lleida?	Alaró	1344	PN R-15 f. 101v-102
18	Balestres	Estranya	—	Lleida?	Alaró	1344	PN R-15 f. 101v-102
19	Balestres	Salvadora	—	Lleida?	Alaró	1344	PN R-15 f. 101v-102
20	Balestres	Salvadora	—	Lleida?	Alaró	1344	PN R-15 f. 101v-102
21	Bassó	Ramon	St. Joan de les Fonts	Girona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
22	Baus	Guillema	St Martí de Fontanilles	Girona	Sta Margalida	1342	PN M-75 f. 84.
23	Baus	Pere	St Martí de Fontanilles	Girona	Sta Margalida	1342	PN M-75 f. 84.
24	Beltran, tonsurat	Guillem	Igalada	Vic	Sta Margalida	1351	SU -17. f.167-171.
25	Ber	Bernardus	Carcassona	Carcassona	Mallorca	1338	«La pañería...
26	Bernardus	Petrus	Girona	Girona	Mallorca	1337	«La pañería...
27	Bernat	Cília	Pera, sa?	Girona	Sóller	1342	PN R-15. f. 72 v-74.
28	Bernat	Pere	Sardenya	Sardenya	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
29	Bernat	Pere	Pera, sa	Girona	Sóller	1342	PN R-15. f. 72 v-74.
30	Bertran	Pere	Sardenya	Sardenya	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
31	Bofill	Bernat	Sant Pere de Púbèl	Girona	Muro	1341	PN M-75 f. 26-26 v.
32	Bonet	Bonanata	Bisbal, la	Girona	Huialfàs	1339	PN M-74 f. 63
33	Bosch, de	Berenguer	Anglès	Girona	Sóller	1338	PN R-15 f. 4-4v
34	Bosch, de	Berenguer	Anglès	Girona	Sóller	1338	PN R-15 f. 4-4v
35	Bosch, de	Guillem	Anglès	Girona	Sóller	1338	PN R-15 f. 4-4v
36	Brocha	Franciscus	La Roca (Sarocha)	Elna	Mallorca	1336	«La pañería...
37	Bruguera	Arnau	St Climent de Peralta	Girona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
38	Burges, de	Raymundus	Setors	Cahors (França)	Mallorca	1337	«La pañería...
39	Ca	Bernat	Constantí	Tarragona	Sóller	1338	AH 5330 s.f.
40	Campreciós, de	Pere	St Feliu de Llobregat	Barcelona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
41	Carbonell	Berenguer	Ullastret	Girona	Muro	1341	PN T-385. f. 23 v.
42	Cases	Pere	Girona	Girona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
43	Castellet, de	Ramon	St Joan de Pla de Corts de Rosselló	Elna	Alaró	1344	PN R-15 f. 99-100
44	Castellet, de	Ramona	St Joan de Pla de Corts de Rosselló?	Elna	Alaró?	1344	PN R-15 f. 99-100
45	Catany	Arnau	Menorca	Menorca	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
46	Cervera	Pere	St Miquel de Lliria	València	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
47	Clapers, des	Berenguer	Palafolls	Girona	Mallorca	1337	«La pañería...
48	Clergue	Guillermus	Narbona	Narbona	Mallorca	1338	«La pañería...
49	Cohen	Barbas (jueu)	Perpinyà	Elna	Mallorca	1338	«La pañería...
50	Collell	Bernat	Palagrufell	Girona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
51	Coma, sa	Pere	Torrella de Montgrí?	Girona	Valldemossa	1338	AH 5330 s.f.
52	Comafreda, de	Bernat	Cataloniam	Vic	Muro	1339	PN M-74 f. 7v.
53	Company	Jacobus	Plegamans	Girona	Mallorca	1338	«La pañería...
54	Corresso, di	Leone	Perpinyà	Elna	Mallorca	1338	«La pañería...
55	Corró	Francesc	Barcelona	Barcelona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
56	Cortall	Berenguer	Fuixà	Girona	Muro	1343	PN T-385 f. 127-127 v.
57	Cortall	Bernat	St Climent	Barcelona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
58	Corts, ses	Bartomeu	Moia	Vic	Sta Margalida	1343	PN T-385. f. 107-108.
59	Despedrer	Pere	Llagostera	Girona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
60	Despuig	(...)	Fontanilles	Girona	Sta Margalida	1348	PN T-390 f.

61	Despuig	Berenguer	Fontanilles	Girona	Sta Margalida	1348	PN T-390 f.
62	Despuig	Guillem	Fontanilles	Girona	Sta Margalida	1348	PN T-390 f.
63	Despuig	Pere	Fontanilles	Girona	Sta Margalida	1348	PN T-390 f.
64	Despuig	Ramona	Fontanilles	Girona	Sta Margalida	1348	PN T-390 f.
65	Domènec	Arnau	Anglès	Girona	Sóller?	1338	AH 5330 f. 6v-7
66	Domènec	Berenguer	Anglès	Girona	Sóller?	1338	AH 5330 f. 6v-7
67	Durandi	F. Perpinianus	Perpinyà	Elna	Mallorca	1338	«La pañeria...
68	Erbuciis	Franciscus	València?	València	Mallorca	1336	«La pañeria...
69	Escrivent	Margalida	Barcelona	Barcelona	Mallorca	1329	PN R-16 f. 47
70	Esteve	Arnau	Lambilles	Girona	Sóller?	1329	PN R-16 f. 32
71	Exclèt	Guillemus	Palamós	Girona	Mallorca	1338	«La pañeria...
72	Eybrani	Bernardus	Perpinyà	Elna	Mallorca	1338	«La pañeria...
73	Farnerii	Bernardus	Santa Oliva	Barcelona	Mallorca	1336	«La pañeria...
74	Ferrer	Arnau	Igalada	Vic	Ciutat	1351	SU -17. f.167-171.
75	Fonte, de	Guillemus	Barcelona	Barcelona	Mallorca	1337	«La pañeria...
76	Franc	Pere	Sant Martí de Vic	Vic	Llucmajor	s.XIV	Historia...
77	Frepastell, de	Ramon	Fuixà	Girona	Muro	1340	PN M-74 f. 100v
78	Frepastell, de	Salvador	Fuixà	Girona	Muro	1340	PN M-74 f. 100v
79	Gamundí de Catalonia	Pere	—	—	Sóller?	1329	PN R-16 f. 27 v.
80	Garriguella	Francesc	Garriguella	Girona	Muro	1345	PN T-388 f.20 v.
81	Gaver, de	Arnaldus	Cervera	Vic	Mallorca	1337	«La pañeria...
82	Gaver, de	Pere	Saluges	Vic	Selva	1345	PN T-388 f.59 v-60.
83	Gerald	Ramon	Mataró	Barcelona	Llucmajor	s.XIV	Historia...
84	Geraldi	Bernardus	Sant Sadurní de Sobirats	Barcelona	Mallorca	1337	«La pañeria...
85	Gili	Jaume	Santa Coloma de Cervelló	Barcelona	Llucmajor	s.XIV	Historia...
86	Gisbert	Joan	Cornellà	Girona	Llucmajor	s.XIV	Historia...
87	Gog	Poncius	Sant Hipòlit del Rosselló	Elna	Mallorca	1338	«La pañeria...
88	Gomir	Pere	Setcases	Girona	Llucmajor	s.XIV	Historia...
89	Grasset	Pere	Torrella de Montgrí	Girona	Valldemossa?	1338	AH 5330 s.f.
90	Grasset	Pere	Torrella de Montgrí?	Girona	Valldemossa?	1338	AH 5330 s.f.
91	Guasc	Bernat	Riudoms	Tarragona	Llucmajor	s.XIV	Historia...
92	Guasc	Ramon	Barcelona?	Barcelona	Ciutat	1351	SU -17. f.167-171.
93	Guillem	Arnau	Argilers de Rosselló	Elna	Llucmajor	s.XIV	Historia...
94	Guillem	Bernat	Girona	Girona	Llucmajor	s.XIV	Historia...
95	Ina	Joan	Sardenya	Sardenya	Llucmajor	s.XIV	Historia...
96	Jacomí, pre.	Francesc	—	Elna	Sta Margalida	1348	PN M-80 f. 12-13
97	Joan	Romeu	Sant Just	Barcelona	Llucmajor	s.XIV	Historia...
98	Laurentii	Bartholomeus	Tortosa?	Tortosa	Mallorca	1336	«La pañeria...
99	Laurentii	Petrus	Navata	Girona	Mallorca	1337	«La pañeria...
100	Lecuna	Ramon	Vall de Bànyuls	Elna	Sóller	1330	PN R-16 f. 69
101	Llebeix	Johannes	Perpinyà	Elna	Mallorca	1338	«La pañeria...
102	Lledó de Catalonia	Arnau	—	—	Muro	1347	PN M-78 f. 59v-60
103	Losa	Berenguer	Comtat d'Empúries?	Girona	Alcúdia	1344	PN R-15 f. 107-10
104	Maimó	Bernat	St Martí de Fontanilles	Girona	Sta Margalida	1342	PN M-75 f. 84.
105	Manlleu, de	Bernat	Vidreres	Girona	Mallorca	1329	PN R-16 f. 34
106	Manlleu, de	Francesc	Vidreres	Girona	Mallorca	1329	PN R-16 f. 34
107	Manlleu, de	Sibília	Vidreres	Girona	Sóller?	1329	PN R-16 f. 34
108	Manresa, de	Arnau	St. Vicenç de Castellet	Vic	Inca	1338	AH 5330 s.f.
109	Manresa, de	Francesc	St. Vicenç de Castellet	Vic	Sóller	1338	AH 5330 s.f.
110	Manso, de	Petrus	Perpinyà	Elna	Mallorca	1338	«La pañeria...
111	Martí	Guillem	Fontclara?	Girona	Muro	1343	PN T-385 f.119-119v
112	Martí	Pere	Fontclara	Girona	Muro	1343	PN T-385 f.119-119v
113	Martí	Pere	Riudecols?	Tarragona	Absent	1340	PN A-1 f.11v-12v.
114	Martí	Ramon	Riudecols	Tarragona	Alcúdia	1340	PN A-1 f.11v-12v.
115	Martí	Ramon	Riudecols?	Tarragona	Alcúdia	1340	PN A-1 f.11v-12v.
116	Martini	Arnaldus	Girona	Girona	Mallorca	1337	«La pañeria...
117	Martini	Arnaldus	Ceret	Elna	Mallorca	1337	«La pañeria...
118	Martini	Bernardus	Argelers (Argeles)	Elna	Mallorca	1337	«La pañeria...
119	Martini	Bernardus	Clairà (Clayrano)	Elna	Mallorca	1338	«La pañeria...
120	Martini	Petri	Trullàs (Truylàs)	Elna	Mallorca	1336	«La pañeria...
121	Martorell	Ramon	Cabasses	Tortosa	Pollença	1340	PN M-76 f.42 v.
122	Masaguer	Martí	Morella	Tortosa	Llucmajor	s.XIV	Historia...
123	Mascaró	Jaume	Barcelona	Barcelona	Llucmajor	s.XIV	Historia...
124	Massoti	Franciscus	Girona	Girona	Mallorca	1336	«La pañeria...

125	Massoti	Guillermus	Ullà (Uylano)	Girona	Mallorca	1336	«La pañería...
126	Menor	Johannes	Terol	Aragó	Mallorca	1338	«La pañería...
127	Mercader	Dalmau	Igalada	Vic	Ciutat	1351	SU -17. f.167-171.
128	Mercer	Estruc	Riudecols?	Tarragona	Absent	1340	PN A-1 f.11v-12v.
129	Mercerii	Ferrario	Vilafranca del Penedès (Villa libera Penitem)	Barcelona	Mallorca	1336	«La pañería...
130	Mollero, de	Guilelmus	Arlés	Elna	Mallorca	1338	«La pañería...
131	Montoliu, de	Geralda	Selva	Tarragona	Muro	1343	PN T-385 f. 115v-116
132	Montoliu, de	Guillem	Selva	Tarragona	Muro	1343	PN T-385 f. 115v-116
133	Montoliu, de	Mansília	Selva	Tarragona	Muro	1343	PN T-385 f. 115v-116
134	Montserrat	Guillem	Vilanova	València	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
135	Nadal	Brunicsenda	Bisbal, la	Girona	Huialfàs	1339	PN M-74 f. 71-71v.
136	Nuce, de	Raymundus	Banyoles	Girona	Mallorca	1338	«La pañería...
137	Oliver	Berenguer	Sant Pere d' Archels	Vic	Mallorca	1340	PN M-76 f.62 v.
138	Orgerii	Jacobus	Santa Oliva	Barcelona	Mallorca	1336	«La pañería...
139	Orta	Berenguer	Barcelona?	Barcelona	Sineu	1357	<i>Un llibre de cort...</i>
140	Orto, de	Bartolomeus	Villavanut	Girona	Mallorca	1338	«La pañería...
141	Palou	Bartomeu	Sant Climent	Girona	Muro	1342	PN T-385 f. 51 v-52
142	Pastor	Francesc	Perpinyà	Elna	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
143	Peba	Petrus	Vilafranca de Conflent	Elna	Mallorca	1338	«La pañería...
144	Pellicer	Arnau	Valls	Tarragona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
145	Peris	Miquel	València	València	Muro	1343	PN T-385. f. 117.
146	Picó	Jaume	Solsona	Urgell	Sóller	1338	AH 5330 s.f.
147	Pinós	Pere	Espluga de Francolí	Tarragona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
148	Planes, ses	Petrus	Castellfolit del Boix (Castro Folito des Boix)	Vic	Mallorca	1338	«La pañería...
149	Ponç, de	Cília	Pera, sa?	Girona	Ciutat	1342	PN R-15. f. 72 v-74.
150	Ponç, de	Mateu	Pera, sa?	Girona	Ciutat	1342	PN R-15. f. 72 v-74.
151	Prats	Franciscus	València	València	Mallorca	1338	«La pañería...
152	Puig Alquer, de	Andreu	Sant Pere d' Archels	Vic	Felanitx	1340	PN M-76 f.62 v.
153	Puigdorfila	Ramon	Menorca	Menorca	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
154	Pujol	Pere	Castell d'Eus	Elna	Sóller	1338	AH 5330 s.f.
155	Queralt	Pere	Barcelona?	Barcelona	Sineu	1357	<i>Un llibre de cort...</i>
156	Quintà, de	Agneta	Pera, sa?	Girona	Ciutat	1342	PN R-15. f. 72 v-74.
157	Quintà, de	Pere	Pera, sa?	Girona	Ciutat	1342	PN R-15. f. 72 v-74.
158	Resclosa	Antoni	Sant Pere de Púbèl	Girona	Muro	1341	PN M-75 f. 26-26 v.
159	Ribelles	Jaume	Tarragona	Tarragona	Sineu	1357	<i>Un llibre de cort...</i>
160	Roca, sa	Francesc	St Quirze de Muntanyola?	Vic	Sóller	1342	PN R-15 f. 71-72.
161	Rocafort	Pere	Tarragona	Tarragona	Petra	1350	PN M-80.f. 50v-51.
162	Roig	Guillem	Comtat d'Empúries	Girona	Alcúdia	1344	PN R-15 f. 107-108
163	Ros	Guillem	Balaguer	Urgell	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
164	Saberonquera	P[etrus]	Amer	Girona	Mallorca	1338	«La pañería...
165	Sabet	Arnau	Calonge	Girona	Sóller	1346	PN L-2 f. 73
166	Sabeteri	Petrus	Castell de Sobirats	Barcelona	Mallorca	1337?	«La pañería...
167	Saborit	Berenguer	St Quirze de Muntanyola	Vic	Sóller	1342	PN R-15 f. 71-72.
168	Saborit	Berenguer	St Quirze de Muntanyola?	Vic	Sóller	1342	PN R-15 f. 71-72.
169	Saborit	Marc	St Quirze de Muntanyola?	Vic	Sóller	1342	PN R-15 f. 71-72.
170	Saborit	Pere	St Quirze de Muntanyola?	Vic	Sóller	1342	PN R-15 f. 71-72.
171	Saborit	Sibília	St Quirze de Muntanyola?	Vic	Sóller	1342	PN R-15 f. 71-72.
172	Sacosta	Raymundus	Olot	Girona	Mallorca	1338	«La pañería...
173	Saguarneto, de	Ramon	Vidreses?	Girona	Mallorca	1329	PN R-16 f. 34
174	Sala	Guillem	St Joan del Pi	Barcelona	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
175	Salvà	Salvador	St Mateu de Vallòbrega	Girona	Muro	1342	PN M-75 f. 84 v.
176	Sardinia	Guillermus	Espenellà (Sponeano)	Girona	Mallorca	1336	«La pañería...
177	Savayl de Catalonia	Pere	-	Barcelona	Sóller	1330	PN R-16 f. 59v
178	Savela	Petrus	Banyoles (Balneolis)	Girona	Mallorca	1337	«La pañería...
179	Septembris	Johannes	Roses	Girona	Mallorca	1338	«La pañería...
180	Simonis	Perichoni	Castelló d'Empúries	Girona	Mallorca	1336	«La pañería...
181	Soler	Francesc	Sant Climent	Girona	Muro	1342	PN M-75 f. 51 v-52
182	Soler	Margalida	Sant Climent	Girona	Muro	1342	PN M-75 f. 51 v-52
183	Solerii	Arnaldus	Maçanet	Girona	Mallorca	1337	«La pañería...
184	Spanyoli	Petrus	València?	València	Mallorca	1336	«La pañería...
185	Spelt	Arnau	Igalada	Vic	Ciutat	1351	SU -17. f.167-171.
186	Strinee, de	Ramon	St Joan de Pla de Corts de Rosselló?	Elna	Mallorca	1344	PN R-15 f. 99-100

187	Sunyeri	Petrus	Cardona	Urgell	Mallorca	1337	«La pañería...
188	Taçó, de	Berenguer	Tuïr	Elna	Llucmajor	s.XIV	<i>Historia...</i>
189	Tayada	Raymundus	Aiguaviva	Girona	Mallorca	1337	«La pañería...
190	Tayada, sa	Guillem	Tayada, la	Girona	Muro	1345	PN T-388 f. 67
191	Tornerii	Petrus	Tarragona	Tarragona	Mallorca	1338	«La pañería...
192	Torrens	Jaume	Sant Cugat de Vallès	Barcelona	Muro	1341	PN T-385. f. 31-31 v.
193	Torrent	Pere	Sant Cugat del Vallès	Barcelona	Sta Margalida	1351	SU -17. f.167-171.
194	Tortell	Arnau	Barcelona	Barcelona	Mallorca	1329	PN R-16 f. 47
195	Ulmo, de	Jacobus	Navata	Girona	Mallorca	1337	«La pañería...
196	Umbert	Guillemona	Vidrerres	Girona	Mallorca	1329	PN R-16 f. 34
197	Vacherii	Bartholomeus	Montpalau	Girona	Mallorca	1338	«La pañería...
198	Vanoverii	Petrus	Trullàs	Elna	Mallorca	1338	«La pañería...
199	Vaylscar, de	Bartholomeus	Sant Celoni (Sancto Selindonio)	Barcelona	Mallorca	1337	«La pañería...
200	Venrell	Bernat	Vallfogó?	Vic	Sta Margalida	1343	PN T-385 f. 118
201	Venrell	Guillem	Vallfogó	Vic	Sta Margalida	1343	PN T-385 f. 118
202	Vesani	Petrus	Bellcaire (Boyl Cayre)	Girona	Mallorca	1336	«La pañería...
203	Vila	Jaume	Torrelles	Elna	Sta Margalida	1343	PN T-385 f. 122v
204	Vives	Petrus	Llagostera	Girona	Mallorca	1337	«La pañería...